

VELIKA I MALA LAŽ POEZIJE

Poezija, divna, bujni kopol-
lete najnežnijeg srca i najslinijih
stapanja svesti sa prirodom i sa
vrtinjama planeta, u tebi je objek-
tivna laž, amoralna si i samo se
koketiraš svojom tobožnjom na-
u čino istinitom slikovitosti. Ko
je ikada rekao lirsku istinu, laže,
jer to je bila neka druga istina o
kojoj ne znamo sasvim dovoljno
pa ni ne možemo da kažemo šta
je. Tek možda je ta takozvana
lirska istina bila samo glatko i
oblo, milo i tankočutljivo, pevuc-
vo i grličasto ispovedanje etičkih
kategorija. I zahvaljujući umilnosti
i pevucavosti tih istina, zahvalju-
jući njihovoj lepoti i saglasnoj
monozvučnosti, kukavičje jaje u-
pade u gnezdo lirike i sija tako
jako i tako krvavo svojim grehom
napasnih i potajnih samoznastava-
va da i ne zapažamo onog pra-
vog stanovnika gnezda, jer jaje
mu je bez krečne ljuske, pothra-
njeno i nikad nesneseno, a taj
mali patuljak bez perja golihavog
vratila — lirika — u tom je ja-
jetu i možda su ga zgnječili u pus-
toj šumi kukanjem. Poetske istine
samosvesnih bića, one nisu lirske.
Jer lirska istina je istina nesamo-
svesnog bića, pa je prema tome
ona laž, i paralaž. Preispoljna, jer
je istinospesobna.

Laž poezije ovako nagoveš-
tena shvaćena je kao postojanje
nerešenih odnosa koji su sem fi-
lozofiji još i objekat poeziji. Dok
prva postavlja pitanja i daje od-
govore u jednoj evolutivnoj i
frontalno cerebralnoj apstrakciji
ideje, poezija ostaje otiskivanje
sporadično i sasvim slepo, otiska-
vanje spolja i rasporenja. Nas-
tanak poezije uvek je uslovljen
lično i to stoji u tesnoj zavisnosti
od emocionalnog života. Među-
tim, odnos emocionalnosti i liriz-
ma nije nikako medjuakcija sro-
dnoga, nego je guka lirizma pr-
hutava pečurka koja se ispijaje
na mestu odakle se skrnuo svileni
cvet emocija.

Slikao sam tu komunikaciju,
to iskustvo, ono je bilo lično, od-
ređeno skrućenim vremenskim i
prostornim preživljavanjem, bila je
to praznina duha na mestu živčan-
nih rana. Bio je to smiraj ludač-
nog bola, bili su to utišani vapaji
jednog nervnog sistema i samo se
pena čuvala na rubovima iskran-
jenih i pozelenelih ali jednostavno
opranih otkju. Bilo je lično, a to
tako retko može da bude verovat-
no ako kažem da je bilo nevažno,
pa ipak ni pišiva boba nije vred-
de taj umir i to splasnuće jedne
razdrešene emocionalnosti. Javlja
se najzad jedan osećaj da je splet
želja glup i da je nužno
zameniti ga, a ne kompenzirati.
Poželeo sam da jedem jabuku —
to je emocija. Jabuke nije bilo,
tada sam rekao: „jabuka, eh, da
mi je jabuka! Emocija je abra-
govana. Kažu da je lirika u toj
abreakciji, i to je katarza. Ali ab-
reakcija koja je ukinula emociju
željovanja jabuke nije lirika.
Kompenziranjem želje uzvikom,
još uvek nisam učinio ništa sem
što sam se umirio. Ostala je rana
na stablu, tu gde je počivala
emocija“.

I ja rekoh: jabuko smrti.
Ne, ja ne rekoh jabuko smrti
lijepa ti si, zašto li me čaraš, jer
metafore ne volim, ali uprkos to-
me što sam malogradjanin koji
ne voli metafore, moram da priz-
nam da je to lirika. Po svim, pa
i po najrealističnijim deklamators-
kim šemama.

Dakle, laž poezije prva: ka-
tarktičko oslobađanje od emocija
i nije lirika. To i nije naša tema,
jer to je ustvari laž o poeziji. Li-
rika dolazi kad umre emocija, li-
rika dolazi kad želja sparui i
pohlepa uvene. A na njihovom
mestu. Mehaničke ove pretstave
pokazuju da je poezija treći sta-
dij izraza. Poželeo jabuku — prvi

stadij izražavanja u sirovoj akciji
uma. Rekao eh! i zamahnuo jako
rukou, drugi stadij izražene i
abreagovane želje. I treći stadij:
jabuko smrti. Medjutim, makoliko
se mehanički slikalo, to je samo
slikovitost i ukočeni vid stvari.
Jasno je da će svaka od tri faze
moći da se upotrebi svugde, pa
će se moći i metafora izraziti kao
kataraktičko ili abreaktivno, dru-
gofazno, delanje. Samo što tada
metafora nije lirska. Ona je lažna.
O koliko je, mislim se u zagradi,
kod nas metafora izrečen u po-
eziji, i ko će znati koja je na
pravom mestu. Tu osećaj mere
ne pomaže, tu pomaže ona magija
metarisanja kojoj zavidim i slep
sam od mržnje, gotov da se imi-
tiram. (Rekao bih da izjava: slep
sam od mržnje, pretstavlja samo
potvrdu vrednosti tih metafora.
Tema veoma čudna, ali iskušana:
osećaj zavisti kao kriteriju vred-
nosti umetničkog dela. Aca Mi-
lečić).

LAŽ PRVA. Rekoh, uvek ta-
ko neživo subjektivan, ču vaj
se drugih bića. Bio sam
mirni i nezastičeni, bespomoćni
pajac na štriku nevine blagosti.
Rekao sam jednu poetsku „istinu“.

A ustvari bio sam lukavo i
skrovito zamumljeni ris i djavao,
pogan. To je samo bilo urlanje
bedaka i jednog fanta zavidljivka.

Tobože sam se gradio da je u
meni umir i tišina, blagost i sun-
ce jarko, blešti nežno i pitomo.
A kurjačić maleni bezazleni pravi
se janje a ovamo sasvim je jasno
da ništa to nije jasno i da nije
onako kako te reči pretstavljaju.
Jer, ako se kaže „čuvaj se drugih
bića“, tada se misli da je u dru-
gima zlo, a zlo u drugima samo
je moguće saznati samoanalizom,
pa je prema tome ova blaga re-
čenica okrutna, — njena blagost
je lažna.

Relativnost subjek-
ivnog iskaza je prvo na
što bih hteo da skrenem pažnju
kod svakog razgovora o poeziji,
a naročito o ličnoj poeziji koja
govori o ranama jednog odredje-
nog nervnog sistema.

Ako je nervnoj ćeliji ostala
rana, ona je egzaktno vidljiva
pod mikroskopom. Dozvoljavam
da se postojanje te rane može u
približno adekvatnoj formi videti
po fiziološkoj reakciji su-
sednih ćelija, jer je ranjenoj ćeliji
povredjen element komunikacije,
ali potpuno odričem svaku mo-
gućnost da se misao kao pret-
ransponovani, preučešeni, prene-
seni i prekomotani odjek nervnog
a i spoljašnjeg ambijenta može
proglasiti za tačan, adekvatan iz-
raz rane. Jer to prekomotavanje
i transmisija recimo refleksa, od
ćelije do mislene formulacije nije
nikakva mehanička transmisija.
To nije ni kajš, nisu ni točkovi,
nije ni silogistika.

Potreba da se govori čak i o
fiziološičnosti poezije, potreba da
se ona deracionalizuje, imperativ
je događaj je reč o poeziji kao
subjektivnom iskazu beznačajnom
na svoj mikrokozmički način.

LAŽ DRUGA. VELIKA. A do
deracionalizacije nesumnjivo dola-
zi, a to će reći da dolazi do laž-

nih otiskivanja jednog bića. Ako
je laž ponikla nesvesno nazivamo
je subjektivnim iskazom, pa tako
često spasavamo obraz onima
koji lažu. (Ukoliko je uopšte po-
trebno jednu laž podizati na nivo
istine da bi se ona tako pretvorila
u instrument socijalnog karača i
zastidjivača).

Ali nedovoljno je reći da je
poetski iskaz subjektivan. Svo-
djenje poezije na subjektivnost
poriče toj poeziji svaku original-
nost i autofhtonost. Jer subjektiv-
nost kao nesvesna laž jeste jed-
nostavno stavljanje pregrade iz-
među objektivnosti, naučne slike
sveta, i onoga što je isto tako
naučno istinito ali je lažno u
svojoj izdvojenosti od celovite
slike sveta. Laž, ili neracionalnost
poezije nije u njenoj nekakvoj
pregradi ili zatarabljanju i nije
u njenom izdvajanju od celine.

Naravno, mora se odmah
uzeti u razmatranje drugi ekstrem
onoga što poezija nije. Laž poezi-
je nije ni u celovitosti svakog
atoma sa stenama. Jer takva laž
nije poetska već je sentimentalna,
jer se pretpostavlja da je uzdah
moguć samo kao vidljiv deo ne-
vidljive a postojeće nesreće, na-
primer. A to, taj sentimentalizam,
implicira da postoji opća kolektiv-
na nervna sistema, a to je pre-
kolektivna suština. Okamenjena.

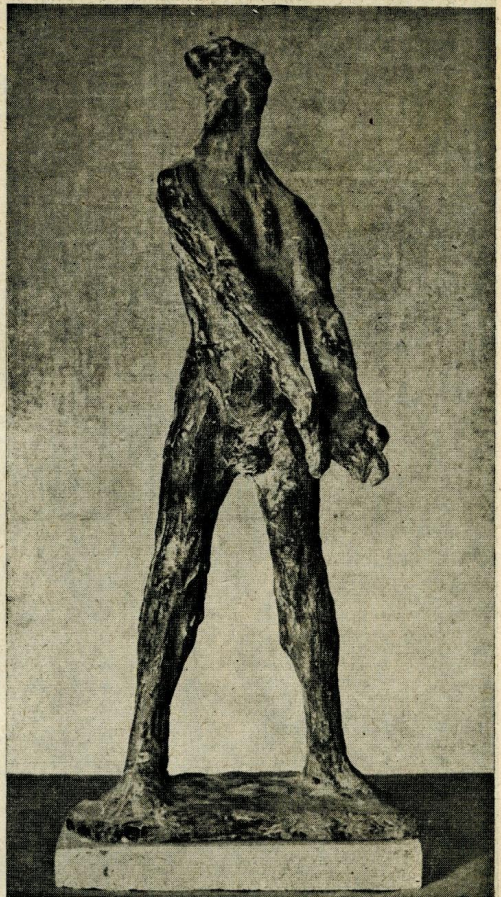
Kolektivni nervni sistem
omogućava da bujan skup umi-
ručih događaja postane objekt
nečije svesne patnje, svačije sves-
ne patnje, neizbežne velemercov-
ske patnje. Sentimentalna lirika
u svom najmučnijem vidu to je „Je-
dan dan života“. U toj patnji atoma
kao da je umrla stena. U njoj
vidim misteriju. (Moj stric je ga-
nut. Smatra da je to, e, to je
dobar film. Pa celo selo plače.
Actecki psihizam je dakle senti-
mentalno). Srednjeokovne miste-
rije sa fundamentalnom temom
Hristove patnje slika su kolektiv-
nog histerisanja i kolektivnog
nerviranja u ime kolektivnog
nervnog sistema ili duše. To zrno
koje je vidljiv deo stene, taj sen-
timentalizam kolektivno ili psi-
hičko-epidemijski, u rečenom fil-
mu je očuvani rudiment actečke
(meksikanske čudno za sombrero
takva starina) religije žrtvovanja
opštem bču ili bogu. Žrtvovanja
jednoj apstrahovanoj ideji, oka-
menotini, što u svakom slučaju
nije kao lirika o kojoj govorimo
uvek kao o progresivnoj. Lirika
koja izražava apstrahovanu ideju,
makoliko ta ideja bila tačna, i
neće biti lirika. Tako da njena
laž neće biti laž lirike nego
lažna lirika.

Još mnogo puta bi se treba-
lo vratiti toj temi kolektivnosti
ili monističnosti, kada je reč o
poeziji, pa bila ona sentimentalna
ili ne. I to iz jednostavnog raz-
loga što pesnik retko kad ne pe-
va, danas i u Melaneziji: dišeš
travo mojih nogu, ili jednostavno
naglašava da je on ta biljka.
Pesnik je biljka!

Kako je to plačtrnovito i
ljupko, a nežno i čedno vege-
tativno i bezmesno, i vegeterijan-
ski lirizoidno. Baš zbog te mno-
gostrane trivijalnosti viču mnogo
i na pesnika biljku, dokoni kriti-
kanti, ali to je čini mi se depia-
strano vrio, jer nije suština u
biljovanju nego je reč o tome da li
je pesnik slagao da je celina sa
svemirom pa je zato rekao da je
biljka, ili je on bilka iz nekih
drugih razloga.

Rekosmo da nije naslikana
prava mikrokozmički vredna slika
deracionalizacije poezije ako se
nemisli da je subjektivizam ustvari
neuspelo ogradjivanje od objek-
tivnog, i da kao takav pretstavlja
osnovno obeležje lirske. Poezija
nije ni davanje celine sa svemi-

(NASTAVAK NA 9. STR.)

VLADETA PETRIĆ

KRIVOKLETNIK

JON BALAN

Jutarnji časovi

*Ne treperi u šuštanju lišće, ni kestenovi
ne došaptavaju jutru tajnu svoju
pod prozorom mojim.*

*Diže se svetlosna zavesa vidika
sa kloparanjem zrakova koji šapću
pesmu zaboravljenu.*

*Grad se sa bodrenjem i snovima živim budi
u ritmu koraka izukrštanih...
poduhvata novih...*

JON MARKOVIĆAN

Crvene ruže

*Mesec je posuo more
krijuštima zlatnim, beskrajinim,
veče se ognulo svilom tišine;
venac lavorike — okolne planine.*

*Palme — otvorene lepeze,
čuvari obale u noći; tišina utuljkuje želje,
u vazduhu miris smokava sazrelih.*

*Pod zvezdama koncert, bez haljina balskih.
Pevaju se arije iz poznatih opera.*

*Za bol gospodje Beterfaj
ruke što se odmaraju na krampu rudnika
ubrale su crvene ruže.*

Zašto mi se potkrala u oku suza?...

Kaštel Stari, septembra 1950